

שיח של קצוות

(1) ספר במדבר פרק כב

וַיְהִי בַבֶּקֶר וַיִּקַּח בָּלָק אֶת בְּלַעַם וַיַּעֲלֵהוּ בְּמֹת כָּעַל וַיֵּרָא מִשֵּׁם קִצֵּה הָעַם

(1) ספר במדבר פרק כג

(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לֵךְ נָא אִתִּי אֶל מְקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשֵּׁם אֶפְסֵי קִצֵּהוּ תִרְאֶה וְכָלוּ לֹא תִרְאֶה וְקָבְנוּ לִי מִשֵּׁם.

(9) כלי יקר על במדבר פרק כב פסוק מא

וירא משם קצה העם. לפי שהקצוות עלולים ביותר לקבל נזק כדרך שנאמר במתאוננים (במדבר יא א) ותאכל בקצה העם. או בקצה ראשון קציני עם, או בקצה אחרון המוקצים שבעם, כי מצד המוקצים יהיו ראויין לקללה ממש ואם מצד הקצינים החשובים בנקל להכניס בהם עה"ר מצד מעלתם כי זהו הדרך אשר בחר לו בלעם שאם לא ימצא מקום לקללם יכניס בהם עין הרע:

(21) ספר קול מבשר ח"א - פרשת בלק

אפס קצהו תראה וכולו לא תראה (במדבר כ"ג יג). איתא, כולם נסקרין בסקירה אחת. אאז"ל ה'אמרי אמת' אמר, כשמסתכלין בפרטות על כל אחד ואחד - רואים יותר את העבירות והחסרונות. מה שאין כן, אם מסתכלין בכללות על כל ישראל - רואים רק טוב. וזה מה דכתיב, פדה משלום נפשי בקרב לי, כי ברבים היו עמדי. גם כן כנ"ל. משום דברבים היו עמדי - על כן פדה בשלום נפשי. והוסיף, דזה מה דכתיב, היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם, גם כן כנ"ל, שכשכולם באחדות - אזי לא רואים אלא רק את הטוב. וכעין זה איתא בשם הרבי רבי בונם ז"ל, על הפסוק אפס קצהו תראה וכולו לא תראה, בלעם רצה לקלל את ישראל. ואמר לו בלק, אפס קצהו תראה, אם תסתכל על יחידים - קצהו - אז תראה, תוכל לראות חסרונות בבני ישראל. אבל, וכולו - לא תראה. על כולם ביחד, אין רואים - אלא רק טוב. וזה גם ענין הערבות שמשרע"ה עבד על זה כל כך לפני מותו, לאחד את בני ישראל. כל ישראל ערבין זה לזה, היינו, שכולם יחד רואים רק טוב. וענין הערבות, לא רק שכל אחד חייב בעבירות של השני, אלא אם הם מאוחדים - זה גורם שלכתחילה אינם חוטאים. [מרבן הבית ישראל זצוק"ל, ליל ב' דר"ה בקו"פ בסעודה, תשל"א]:

אפס קצהו תראה וגו'. יבואר על דרך אומרם ז"ל (ברכות ל"ב ע"ב) בפסוק (ישעיה מ"ט ט"ו) גם אלה תשכחנה וגו'. אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה אם אין שכחה והנה חז"ל אמרו (ספרי פרשת בהעלותך) בפסוק (י"א, א') בקצה המחנה במוקצין שבהם לשפלות. ולזה אמר בלק לבלעם אפס קצהו תראה שלא תראה רק המוקצין שבהם והשפלים ואת זה תזכור ותעורר לפני בוראם. וכולו לא תראה פירוש השלימות שבהן והטוב לא תראה ותזכור כלל. ועל כן השיב לו בלעם על זה, לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל. כי אלהיהם הוא בהיפך מזה שאינו חפץ לזכור כלל ולראות ברעתם כי גם אלה תשכחנה ששוכח מעשה העגל ולא חפץ לראות האון והעמל שגורם המעשה העגל, וכן כל עוונותיהם. רק ה' אלהיו עמו. פירוש זה שקבלו את ה' להיות לאלהיו במעמד הר סיני, זה עמו זה זוכר להם. ותרועת מלך בו. זה שנעשו ישראל אחים ורעים אליו, זה בו. וזוכר להם זאת ומצרף יברכך לטובה ולא לרעה, לברכם עבור הטובות ולא יקללם על רעתם היפך ממה שאתה רוצה:

(29) משך חכמה על במדבר פרק כב פסוק מא

(מא) וירא משם קצה העם - שבט דן מאסף לכל המחנות (במדבר י, כה), והוא פסל מיכה (ע' תרגום לשה"ש ב, טו ר.ח.ק), ונכשל בעגל (ע' לעיל פ' בהעלתך יא, א), ובו שלט עמלק (ע"ש ד"ה ספרי), ע"ז אמר כי מראש צורים אראנו (לקמן כג, ט), פירוש זכות אבותיו מסייעתו כו' וזה מי מנה עפר יעקב, דן נחש עלי דרך (בראשית מט, יז), ועפר לחמו (ישעיה סה, כה), וזוחל עלי עפר (דברים לב, כד וע' מיכה ז, יז) וזה רובע, שהוא דגלו (במדבר רבה ב-ז), וראה שמשון שנהרג כמוהו, ע"ז אמר תמות נפשי מות ישרים, פירוש, של שמשון, וכבר מצאנו לחז"ל בסוטה יו"ד בלעם חגר כו' שמשון בשתי רגליו, וזה עפר יעקב. והבן היטב בכ"ז.

(31) ספר אמרי נועם על התורה - פרשת בלק

לך נא אתי אל מקום אחר כו' אפס קצהו תראה כו' ויקחהו שדה צופים [כג יג- יד]. הנה מקודם רצה בלק שיקלל אפילו את הצדיקים שבין ישראל, וענה אותו בלעם 'כי מראש צורים אראנו וכו' הן עם לבדד ישכון', היינו, שיש להם התבודדות ודביקות תמיד בד', ואי אפשר לעשות להם דבר, על כן השכיל בלק בדעתו **שיקלל את פשוטי העם העוסקים בסחורה וטרודים בפרנסה**, וממילא כאשר ימנע מהם הפרנסה אז ממילא אם אין קמח אין תורה, ויתבטלו גם הצדיקים מעבודתם לאשר אין להם [על] מי שיסמכו. וזהו שאמר 'אל מקום אחר', נקרא עשירות, על דרך אמרם ז"ל [ירושלמי ר"ה פרק ג הלכה ה] דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר. גם מקר"ם אחר עולה פרנס"ה. וזהו שאמר 'אפס קצהו תראה וכלו לא תראה', היינו, כי באמת גם מטרדות הפרנסה בא נחת רוח לפניו יתברך, יען כי בעשירות שלהם מחזיקין בניהם לתלמוד תורה והמה תומכי אורייתא, ובאה העשירות לתכלית הטוב, על כן אמר לו שלא יסתכל רק 'אפס קצהו', היינו התחלת המשא ומתן, 'וכלו לא תראה', שלא יסתכל אל התכלית המגיע לבסוף. וזהו 'ויקחהו שדה צופים', רומז על מנצפ"ך צופים אמרום [שבת קד.], כי בשמאלה עושר וכבוד [משלי ג טז], שהוא צד הדין אותיות מנצפ"ך, ועל כן מנצפ"ך עם קמ"ח עולה חת"ך שם הפרנסה, מספר ב"ן צפון"ר. ועל זה השיב להם בלעם 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל', היינו, מה שהוא עמל על הפרנסה, על דרך הכתוב [קהלת ו ז] כל עמל אדם לפיהו, זאת לא ראה כביכול, רק 'ותרוע"ת מלך בו', היינו, שהקב"ה מסתכל ברעות"א דלבא, ורואה אשר תכלית כוונתם בעמלם הוא למענו יתברך להחזיק לומדי תורה, על כן אין בכח לקללם כלל:

(5) ספר ייטב לב - על פרשת בלק

ולכאורה יש להבין מה עלתה על דעת בלק לקלל את ישראל, הלא אז היה השראת שכינה בישראל באתגליא, וכולם ידעו מזה, ככתוב בפרשת שלח (לעיל יד, יד) שמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה וגו', וכל זמן ששכינתו בתוכם אין אומות העולם נוגעים בהם. וצריך לומר שהיה סובר שהשראת שכינה הוא רק על כלל ישראל, ולא על כל אחד ואחד בפרטות כשיושב לבדו, ולזה אמר לו לבלעם (כג, יג) אפס קצהו תראה וכלו לא תראה, כי על הכלל השכינה שורה ואין עין הרע שולט בהן, רק אולי תוכל לקלל קצת מהן מעט מעט. ולזה שלח לבלעם לאמר לכה נא ארה לי, כמו אורה בתאנים, כלומר לקלל רק מעט מעט, ולא כולו. אולם טעה, כי גם על אחד שעוסק בתורה ועבודה השכינה שורה. וראיה על זה מהאבות, כי אחד היה אברהם (יחזקאל לג, כד), וכתוב (בראשית יח, א) וירא אליו ה', וכמו כן ליצחק וליעקב, וכל אחד ואחד מהם היה מרכבה לשכינה:

וזה שאמר בלעם מן ארם ינחני בלק וגו' לכה ארה לי יעקב וגו', כלומר מעט מעט, כי סובר שאין **השכינה שורה על אחד**. אבל מה אקוב וגו', כי מראש צורים (הן האבות (תנחומא בלק יב)) אראנו וגו' (כי) הן עם לבדד (אפילו כשאחד ישב לבדו) ישכון ה' האמור למעלה. ובגוים לא יתחשב אחד לבדו, רק אומה בכללות, אבל בישראל כל אחד ואחד חשוב, והשכינה אצלו, אם כן לא אוכל לקלל אפילו אחד מהן:

וטעם שהשכינה שורה על כל אחד ואחד, שלכאורה אין לפי כבודו יתברך להיות שורה אצל יחיד לבד. אבל כל מקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו כו' (מגילה לא.), ולזה כל מי שהוא מתנהג במדת ענוה ועוסק בתורה הוא שורה אצלו. ולזה אינו משרה שכינתו רק על ישראל, מפני שהן הממעטין את עצמן, כדכתיב (דברים ז, ז) כי אתם המעט מכל העמים, ואמרו ז"ל (חולין פט.) חושקני בכם שאפילו בשעה שאני נותן לכם גדולה אתם ממעטין עצמיכם. וזהו שאמר, טעם שמשרה שכינתו על כל אחד ואחד, כי מי מנה עפר יעקב, שהן ממשילין את עצמן לעפר, כמו שאמר אברהם (בראשית יח, כז) ואנכי עפר ואפר, ומספר את רובע ישראל אפילו בשעה שהם בגדולתם, והבן: